

WHITE PAPER
PROTOCOALELE DE COOPERARE DINTRE SERVICIUL ROMÂN DE
INFORMAȚII ȘI DIVERSE AUTORITĂȚI JUDICIARE CU COMPETENȚĂ
ÎN MATERIE PENALĂ

Corupția face parte – așa cum se prevede în Strategia Națională de Apărare a Țării – din categoria vulnerabilităților la adresa apărării și securității naționale. Pe plan intern, acest fenomen slăbește statul și instituțiile sale, generează prejudicii economice și afectează puterea de dezvoltare a României, buna guvernare, decizia în folosul cetățenilor și comunităților, precum și încrederea în actul de justiție. În domeniul extern, menținerea corupției are impact negativ asupra credibilității și imaginii țării noastre.¹

Cu siguranță, nicio infracțiune, oricât de gravă ar fi, nu poate justifica într-un stat democratic măsuri disproporționate, care să îngreuească sau să suprimă drepturi și libertăți fundamentale ale omului ori independența justiției, fiind necesar un just echilibru între aceste măsuri și nevoia statului de a asigura prevenirea și combaterea criminalității, securitatea națională și siguranța cetățenilor sau recuperarea prejudiciilor. Aceste scopuri presupun folosirea graduală a mijloacelor de investigare și existența unui control al instanțelor penale asupra modului în care au fost respectate garanțiile procedurale, de natură a exclude abuzurile de putere. La nivel sistemic, toate aceste condiții sunt respectate în România.

I. Evoluția cadrului legislativ în perioada 2009-2016. Decizia nr. 51/2016 a Curții Constituționale

Un scurt istoric al contextului socio-juridic care a generat ample dezbateri în societatea românească, cu privire la așa-numitele „protocoale secrete”, care s-au materializat în preținse „ingerințe nepermise” în actul de justiție, reliefează următoarele:

Cu privire la dispozițiile art. 142 alin.(1) din Codul de procedură penală (care aveau următorul cuprins: ***"Procurorul pune în executare supravegherea tehnică ori***

¹ A se vedea HG nr. 33/2015 privind aprobarea Strategiei naționale de apărare a țării pentru perioada 2015-2019.

poate dispune ca aceasta să fie efectuată de organul de cercetare penală sau de lucrători specializați din cadrul poliției ori de alte organe specializate ale statului”), prin Decizia nr. 51/16.02.2016, Curtea Constituțională a decis că sintagma **”ori de alte organe specializate ale statului”** este neconstituțională.

Conform art. 143 alin.(1) din Codul de procedură penală, **consemnarea activităților de supraveghere tehnică** se face de către **procuror** sau de către **organul de cercetare penală**, întocmindu-se **un proces-verbal pentru fiecare activitate de supraveghere tehnică**. În cuprinsul acestui proces-verbal sunt consemnate, potrivit aceleiași dispoziții legale, rezultatele activităților efectuate care privesc fapta ce formează obiectul cercetării sau contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor, datele de identificare ale suportului care conține rezultatul activităților de supraveghere tehnică, numele persoanelor la care se referă, dacă sunt cunoscute, sau alte date de identificare, precum și, după caz, data și ora la care a început activitatea de supraveghere și data și ora la care aceasta s-a încheiat. De asemenea, conform art. 143 alin. (4) din Codul de procedură penală, **convorbirile, comunicările sau conversațiile interceptate și înregistrate, care privesc fapta ce formează obiectul cercetării ori contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor, sunt redade de către procuror sau organul de cercetare penală într-un proces-verbal** în care se menționează mandatul emis pentru efectuarea acestora, numerele posturilor telefonice, datele de identificare ale sistemelor informatice ori ale punctelor de acces, numele persoanelor ce au efectuat comunicările, dacă sunt cunoscute, data și ora fiecărei convorbiri sau comunicări. Potrivit tezei finale a aceluiași alin. (4), procesul-verbal este certificat pentru autenticitate de către procuror.

Procedând la definirea **noțiunii de „punere în executare a mandatului de supraveghere tehnică”**, Curtea Constituțională a reținut că **„actele îndeplinite de organele prevăzute la art. 142 alin. (1) teza a doua din Codul de procedură penală reprezintă procedee probatorii** care stau la baza procesului-verbal de consemnare a activității de supraveghere tehnică, ce constituie mijlocul de probă. Pentru aceste motive, **organele care pot participa la realizarea acestora sunt numai organele de urmărire penală**. Acestea din urmă sunt cele enumerate la art. 55 alin. (1) din Codul de procedură penală, respectiv procurorul, organele de cercetare penală ale poliției judiciare și organele de cercetare penală speciale”.

Referitor la asigurarea suportului tehnic pentru realizarea activității de supraveghere tehnică, Curtea Constituțională a reținut, la paragraful 26, că **sunt obligate să colaboreze cu organele de urmărire penală, la punerea în executare a mandatului de supraveghere, persoanele prevăzute la art. 142 alin. (2) din Codul de procedură penală, iar acestea sunt specificate în mod clar și neechivoc** prin sintagma **”furnizorii de rețele publice de comunicații electronice sau furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului sau de orice tip de comunicare ori de servicii financiare”**.

Pornind de la faptul că aceste **„organe specializate ale statului”** nu erau definite nici în mod expres, nici în mod indirect în cuprinsul Codului de procedură penală și referindu-se la faptul că, în afara Serviciului Român de Informații (S.R.I.), care are atribuții exclusiv în domeniul siguranței naționale, există și alte servicii cu atribuții în domeniul securității naționale, precum și o multitudine de organe specializate ale statului cu atribuții în varii domenii, cum sunt Garda Națională de Mediu, Gărzile Forestiere, Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor, Inspectoratul de Stat

în Construcții, Consiliul Concurenței sau Autoritatea de Supraveghere Financiară, niciuna dintre acestea neavând atribuții de cercetare penală, Curtea a conchis că sintagma "**ori de alte organe specializate ale statului**" apare ca fiind **lipsită de claritate, precizie și previzibilitate**, nepermițând subiecților să înțeleagă care sunt aceste organe abilitate să realizeze măsuri cu un grad ridicat de intruziune în viața privată a persoanelor.

Așadar, decizia Curții Constituționale a avut drept consecință lipsirea organelor de urmărire penală de suportul strict și exclusiv tehnic al S.R.I., constând în punerea la dispoziția acestora a tehnicii de interceptare a comunicațiilor, Serviciul Român de Informații constituind singura instituție națională în posesia căreia se regăsește o infrastructură susceptibilă să asigure punerea în executare corespunzătoare a mandatelor de supraveghere tehnică solicitate de către toate unitățile Ministerului Public și autorizate de către judecători.

Urmare a acestei decizii a fost adoptată OUG nr. 6/2016, în al cărei preambul regăsim explicația necesității stringente a adoptării unor măsuri, respectiv specificarea clară a faptului că, deși „metoda specială a supravegherii tehnice, în sine, nu este afectată de criticile de neconstituționalitate reținute de Curte, fără punerea în acord a legislației cu normele constituționale considerate a fi încălcate nu ar fi posibilă recurgerea la probe de acest fel în cadrul urmăririi penale pe o durată care nu poate fi estimată, astfel încât, în activitatea de realizare a interesului social general pe care sunt chemate să îl apere organele judiciare, se creează premisa unei **lacune operaționale**, ținând cont de împrejurarea că activitatea unităților de parchet ar fi în mod serios afectată în absența sprijinului tehnic și a resurselor umane specializate pentru managementul unei infrastructuri de comunicații, atât din punctul de vedere al operativității efectuării actelor de urmărire penală, cât și sub aspectul administrării unui probatoriu complet pe baza tuturor metodelor de investigare prevăzute de Codul de procedură penală”.

În conexiune cu cele de mai sus, art. 8 din Legea nr. 14/1992 a fost modificat astfel: „pentru relația cu furnizorii de comunicații electronice destinate publicului, Centrul Național de Interceptare a Comunicațiilor din cadrul Serviciului Român de Informații este desemnat cu rolul de a obține, prelucra și stoca informații în domeniul securității naționale. **La cererea organelor de urmărire penală, Centrul asigură accesul nemijlocit și independent al acestora la sistemele tehnice în scopul executării supravegherii tehnice prevăzute la art. 138 alin. (1) lit. a) din Codul de procedură penală.** Verificarea modului de punere în aplicare în cadrul Centrului Național de Interceptare a Comunicațiilor a executării acestor supravegheri tehnice se realizează potrivit art. 30¹ din Legea nr.304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

II. Despre necesitatea încheierii unor protocoale de cooperare

Condițiile concrete de acces la sistemele tehnice al organelor judiciare s-au stabilit prin *protocoale de cooperare* încheiate de Serviciul Român de Informații cu Ministerul Public, Ministerul Afacerilor Interne, precum și cu alte instituții în cadrul cărora își desfășoară activitatea, în condițiile art. 57 alin. (2) din Codul de procedură penală, organe de cercetare penală speciale”.

Art. 13 din O.U.G. nr. 6/2016, pentru a delimita activitatea strict operațională, exclusiv de suport tehnic, efectuată de către personalul S.R.I., de cea a organelor de urmărire penală, a stabilit că „organele Serviciului Român de Informații nu pot efectua acte de cercetare penală, nu pot lua măsura reținerii sau arestării preventive și nici dispune de spații proprii de arest”.

Suportul **strict tehnic** la care am făcut referire anterior s-a obiectivat, exemplificativ, încă din anul 2009, prin încheierea unui protocol de cooperare vizând emiterea mandatelor de siguranță națională între Serviciul Român de Informații, Înalta Curte de Casație și Justiție și Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, ale cărui efecte au încetat la 18.09.2012 (declasificat în 14.06.2018) și care a prevăzut la articolul 3.b. „**asigurarea de către S.R.I. și punerea la dispoziția P.I.C.C.J. și ICCJ, în conformitate cu prevederile legale, a infrastructurii tehnice a sistemului necesar realizării activităților circumscrise domeniilor de cooperare**”, definite, la rândul lor, în cadrul articolul 2, ca fiind activitățile circumscrise îndeplinirii responsabilităților ce revin părților, în conformitate cu prevederile legale ce le guvernează activitatea.

Pe lângă obligația de furnizare a suportului tehnic, Serviciul Român de Informații are o obligație legală de a furniza și de a pune la dispoziția unităților de parchet datele și informațiile pe care le deține, obligație ce se desprinde din interpretarea coroborată a mai multor prevederi legale, astfel:

- **Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară**, la art. 66 alin.3, stipulează că ”Serviciile și organele specializate în culegerea, prelucrarea și arhivarea informațiilor au obligația de a pune, de îndată, la dispoziția parchetului competent, la sediul acestuia, toate datele și toate informațiile, neprelucrate, deținute în legătură cu săvârșirea infracțiunilor”;

- **O.U.G. nr. 43/2002 privind Direcția Națională Anticorupție** – potrivit dispozițiilor acestui act normativ, Serviciul Român de Informații este obligat să pună la dispoziția Direcției Naționale Anticorupție datele și informațiile deținute în legătură cu săvârșirea infracțiunilor privitoare la corupție, atât în format prelucrat – obligație prevăzută de art. 14 alin. (3) din OUG nr. 43/2002 (de exemplu sub forma unor materiale informative), cât și în format neprelucrat - obligație prevăzută de art. 14 alin. (4) din OUG nr. 43/2002 (de exemplu, comunicările interceptate în baza unor mandate de siguranță națională).

Astfel, în art. 14 alin. (3) și (4) din acest act normativ se arată că:

”(3) Serviciile și organele specializate în culegerea și prelucrarea informațiilor au obligația de a pune la dispoziție Direcției Naționale Anticorupție, de îndată, datele și informațiile deținute în legătură cu săvârșirea infracțiunilor privitoare la corupție.

(4) Serviciile și organele specializate în culegerea și prelucrarea informațiilor, la cererea procurorului șef al Direcției Naționale Anticorupție sau a procurorului anume desemnat de acesta, îi vor pune la dispoziție datele și informațiile prevăzute la alin. (3), neprelucrate”.

- **Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații**: potrivit dispozițiilor acestui act normativ, Ministerul Public (alături de alte instituții ale statului), pe de o parte, și Serviciul Român de Informații, pe de altă parte, au obligația să își acorde sprijin reciproc în îndeplinirea atribuțiilor legale.

Astfel, art. 14 din Legea nr. 14/1992 prevede că:

”În îndeplinirea atribuțiilor ce îi revin, Serviciul Român de Informații colaborează cu Serviciul de Informații Externe, Serviciul de Protecție și Pază, Ministerul Apărării

Naționale, Ministerul de Interne, Ministerul Justiției, Ministerul Public, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Economiei și Finanțelor, Direcția Generală a Vămirilor precum și cu celelalte organe ale administrației publice.

Organele prevăzute la alin. 1 au obligația să-și acorde reciproc sprijinul necesar în îndeplinirea atribuțiilor prevăzute de lege.”

- Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului:

Art. 7 – „În scopul prevenirii și combaterii actelor de terorism și a faptelor asimilate acestora, autoritățile și instituțiile publice componente ale SNPCT desfășoară activități specifice, individual sau în cooperare, în conformitate cu atribuțiile și competențele lor legale și cu prevederile Protocolului general de organizare și funcționare a Sistemului național de prevenire și combatere a terorismului, aprobat de Consiliul Suprem de Apărare a Țării”.

Conform art. 6 alin. 1 și alin. 2 lit. a și q din aceeași lege, „la nivel național activitatea de prevenire și combatere a terorismului se organizează și se desfășoară în mod unitar, potrivit prezentei legi. În acest scop cooperarea în domeniu se realizează ca Sistem național de prevenire și combatere a terorismului, denumit în continuare SNPCT, la care participă următoarele autorități și instituții publice: a) Serviciul Român de Informații, cu rol de coordonare tehnică; [...] q) Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție; [...]”.

- Prin H.G. nr. 1065/2001 privind aprobarea Programului național de prevenire a corupției și a Planului național de acțiune împotriva corupției, s-a prevăzut în mod expres încheierea de „protocoale de colaborare”, precum și „accesul procurorului la toate informațiile necesare anchetei privind săvârșirea faptelor de corupție, inclusiv la cele deținute de structurile informative și de investigație”.

În general, riscul de abatere în fapt de la atribuțiile legale există și în lipsa unui protocol de cooperare, iar răspunderea funcționarilor publici sau a demnitarilor este aceeași, însă existența unor standarde de lucru sau a unor rigori care să permită auditarea acestui proces (stabilite prin protocol) nu poate decât să faciliteze tragerea acestora la răspundere penală, disciplinară sau materială, dacă este cazul. Însă, nu se poate susține că simplul fapt al existenței protocolului secret constituie o abatere prezumată de la atribuțiile legale, a căror respectare trebuie verificată în fapt, de la caz la caz, exact ca și în situația în care nu ar fi existat niciun protocol, de către autoritățile competente.

III. Tendința reminiscentă a autorităților române de a secretiza atunci când, cel mai probabil, nu ar fi necesar

Este de notorietate reflexul instituțional de a secretiza unele acte normative, documente inter-instituționale sau chiar probe, deși, în unele situații, aparența este că ele au doar un caracter „sensibil”.

Spre exemplu, chiar dacă oportunitatea este contestată chiar de sindicate din M.A.I., are statut de informație clasificată Hotărârea Guvernului nr. 0292/2011 privind stabilirea funcțiilor pe grade militare, respectiv grade profesionale, pe clase de salarizare și coeficienți de ierarhizare ai soldelor de funcție/salariilor de funcție, pentru personalul militar în activitate, polițiștii, funcționarii publici cu statut special din sistemul administrației penitenciare și preoții militari din instituțiile de apărare, ordine publică și siguranță națională. De asemenea, clasificarea Ordinului M.A.I. nr. S/214/2011 pentru

aplicarea prevederilor legale referitoare la salarizarea personalului militar, polițiștilor și personalului civil din Ministerul Administrației și Internelor a avut în vedere caracterul său de act subsecvent actelor normative de nivel superior care reglementează salarizarea personalului Ministerului Administrației și Internelor.

Deși nu suntem de acord cu modul netransparent în care aceste proceduri operaționale au fost stabilite prin protocoalele de cooperare dintre S.R.I. și diverse entități din sistemul judiciar, deoarece nu puteau fi prejudiciate de cunoașterea publică, în măsura în care preiau și corelează atribuțiile legale care puteau fi cunoscute oricum din Monitorul Oficial sau din rapoartele de activitate ale S.R.I., dincolo de acest aspect de inoportunitate a secretizării, nu se pot pune sub semnul îndoielii toate probele administrate în condiții de legalitate, chiar dacă descoperirea lor a fost posibilă prin comunicarea de informații de S.R.I., în limitele competențelor sale la momentul respectiv.

IV. Comisia parlamentară de control asupra activității S.R.I. cunoaștea sau putea și trebuia să cunoască existența protocoalelor de cooperare, în virtutea obligației de supervizare

Limitarea măsurilor luate de autorități la ceea ce este “necesar într-o societate democratică”, obligă statele la asigurarea unui **“control adecvat și eficient”** pentru verificarea legalității măsurilor. Elementele esențiale includ existența unei cercetări atente a procesului de implementare, cu importanță în încredințarea demarării procedurilor pe cale judiciară sau supervizarea parlamentară a executivului. Deși controlul judiciar este considerat cel mai important mijloc de supervizare, oferind cele mai bune garanții de independență, imparțialitate și respectare efectivă a procedurii, lipsa acestuia nu este însă fatală acolo unde există alte organisme independente cu suficiente atribuții în exercitarea unui **control continuu și efectiv**.

Punctul cheie a fost reprezentat de necesitatea de a stabili dacă există garanții adecvate și efective împotriva abuzurilor. În cauza *Klass c. RFG* (hotărârea din 6 septembrie 1978), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că legea germană prevedea două organe numite de către Parlament, Comitetul format din 5 parlamentari și Comisia G10, unde opoziția este reprezentată, care au ca atribuții controlarea și reexaminarea măsurilor de supraveghere. În concluzie, s-a reținut că autoritățile germane asigură un control adecvat și suficient, deși indirect, al unor eventuale nereguli în înregistrarea comunicațiilor.

În România, potrivit art. 1 din Legea nr. 14/1992, „activitatea Serviciului Român de Informații este controlată de Parlament. Anual sau când Parlamentul hotărăște, directorul Serviciului Român de Informații prezintă acestuia rapoarte referitoare la îndeplinirea atribuțiilor ce revin Serviciului Român de Informații, potrivit legii. În vederea exercitării controlului concret și permanent, se constituie o comisie comună a celor două Camere. Organizarea, funcționarea și modalitățile de exercitare a controlului se stabilesc prin hotărâre adoptată de Parlament”.

Faptul că autorităților române le-a fost (sau trebuia cu necesitate să le fie) cunoscută situația încheierii de protocoale, chiar și secrete, reiese cu claritate din raportul citat anterior, precum și din rapoartele de activitate anuală ale S.R.I. aprobate în ședințele comune permanente ale Camerei Deputaților și Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității S.R.I..

Astfel, în raportul aprobat în anul 2010, vizând activitatea anilor 2007 și 2008, S.R.I. a raportat un număr de 643 de informații transmise organelor abilitate, dintre care 185 DNA și 218 DIICOT, precum și faptul că a acordat asistență operativă în cadrul a 27.553 de activități specifice. De asemenea, se arată că în anul 2007 Centrul Național de Interceptare a Comunicațiilor a asigurat implementarea a **10.272** de acte de autorizare având ca beneficiari, pe lângă Ministerul Public, toate instituțiile sistemului național de apărare, ordine publică și siguranță națională, fiind interceptate 7.746 de persoane.

Comparativ cu aceste cifre, în anul 2014 este raportată punerea în executare a **42.263** de mandate de supraveghere tehnică, în creștere cu 15,11 % față de 2013.

În anul 2014, la nivelul întregii țări a existat un volum total de activitate de **3.168.541 de lucrări penale**, din care 1.880.309 dosare penale, incluzând volumul de activitate al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, activitatea D.N.A și D.I.I.C.O.T. și a parchetelor militare. În ceea ce privește instanțele judecătorești, la nivelul anului 2014, numai Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție a avut un volum de **10.310 cauze penale** (13.305 cauze în 2013), iar curțile de apel au înregistrat în anul 2014 un număr de **39.930 dosare penale nou intrate** (36.559 dosare în 2013), la toate acestea adăugându-se și dosarele judecate de tribunale (în anul 2014, **87.441** dosare, iar în anul 2013 un număr de 63.669 dosare) și judecătorii (**278.515** dosare în anul 2014).²

Rezultă că nu este vădit disproporționat procentul mandatelor prin raportare la volumul total de activitate al organelor de urmărire penală și al instanțelor judecătorești.

Observăm, așadar, sub acest aspect, că cifrele sunt departe de apocalipsa vehiculată în spațiul public, respectiv interceptarea a „*milioane de români*”. Astfel cum am subliniat anterior, autoritățile au fost pe deplin conștiente de resursele bugetare masive infuzate de-a lungul timpului în scopul creării Centrului Național de Interceptare a Comunicațiilor și consolidării poziției S.R.I., ca unică autoritate națională în domeniul interceptării comunicațiilor, această poziție făcând absolut necesară colaborarea cu instituțiile în beneficiul cărora erau desfășurate activitățile specifice, printre care și Ministerul Public, și fiind absolut firesc, deopotrivă, ca regulile de cooperare să fie trasate prin încheierea unor protocoale.

Ce este de subliniat, din analiza acestor rapoarte aprobate de Comisia comună permanentă a Camerei Deputaților și Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activității S.R.I.,³ este faptul că, deși s-a consemnat, spre exemplu, că acest control a constat și în „vizite la unități centrale și teritoriale ale Serviciului,

² A se vedea Consiliul Superior al Magistraturii - Raport privind starea justiției 2014, disponibil la pagina [web https://www.csm1909.ro/ViewFile.ashx?guid=0cf16c02-2b4c-4c33-888a-a55679cbce57|InfoCSM](https://www.csm1909.ro/ViewFile.ashx?guid=0cf16c02-2b4c-4c33-888a-a55679cbce57|InfoCSM) [ultima accesare 02.10.2018].

³ Pentru exemplificare, a se vedea rapoartele de activitate ale SRI pe anii:
2009 - http://www.cdep.ro/caseta/2011/05/27/hp101011_SRI.pdf [ultima accesare 02.10.2018];
2010 - http://www.cdep.ro/caseta/2011/09/27/hp110530_SRI.pdf [ultima accesare 02.10.2018];
2011 - http://www.cdep.ro/caseta/2012/11/28/hp12536_SRI.pdf [ultima accesare 02.10.2018];
2012 - http://www.cdep.ro/caseta/2013/12/10/hp13023_SRI.pdf [ultima accesare 02.10.2018];
2013 - http://www.cdep.ro/caseta/2014/09/24/hp14021_SRI.pdf [ultima accesare 02.10.2018];
2014 - http://www.cdep.ro/caseta/2015/09/22/hp15023_raportSRI_2014.pdf [ultima accesare 02.10.2018].

discuții directe cu reprezentanții S.R.I., asigurând membrilor Comisiei posibilitatea verificării concrete a corectitudinii și eficienței activității desfășurate”, deși se consemnează expres că „din perspectiva problematicii abordate, activitățile de cooperare inter-instituțională au vizat corupția, fraudă și spălarea banilor”, se face referire expresă la cooperarea cu Ministerul Public, **Comisia parlamentară de control nu a reținut, de-a lungul timpului, nicio neregulă concretă legată de existența protocoalelor**. Spre exemplu, concluzia a fost:

„Comisia a constatat că Serviciul Român de Informații în anul 2014 și-a desfășurat activitatea cu respectarea strictă a prevederilor constituționale, a reglementărilor naționale în materie, precum și a normelor naționale, comunitare și internaționale referitoare la protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățeanului, fapt ce a asigurat legalitatea și corectitudinea proiectelor de realizare a securității naționale”.

“Protocoalele sunt o formă legală, firească și normală în cooperare interinstituțională care stabilește responsabilitatea fiecărei instituții”, declara președintele comisiei de control parlamentar asupra S.R.I., dl. senator Adrian Țuțuianu, în 28 februarie 2017, arătând, deopotrivă, că există hotărâri ale CSAT din 2004 și 2007 care prevedeau cooperarea dintre S.R.I. și Ministerul Public.

Dincolo de rațiunea legii, „avantajul” practic al acestor protocoale în cazul unor abuzuri de putere este acela că asigură o trasabilitate a activităților desfășurate pe baza relației interinstituționale și se poate verifica oricând modul în care instituțiile au colaborat, ce fel de documente au fost emise, de care persoane, dacă au fost respectate atribuțiile legale etc.

Așadar, este cel puțin nepotrivită atitudinea unor reprezentanți ai puterii legislative, unii dintre aceștia fiind și membri ai Comisiei permanente, de a arunca o anatema asupra sistemului judiciar, în condițiile în care controlul indirect asupra serviciilor de informații era în competența acestora, se prezumă că a fost unul adecvat și efectiv, iar aprobarea anuală a rapoartelor de activitate ale S.R.I. exclude, de principiu, un discurs generalizator cu privire la pretinsa încălcare de aceleași servicii a atribuțiilor legale, în sensul interferenței în activitatea de urmărire penală.

Așa-zisele „remedii” vehiculate în spațiul public (precum revizuirea tuturor hotărârilor judecătorești, amnistia sau grațierea colectivă) nu pot fi întemeiate pe simplul fapt că protocoalele au avut caracter secret, deși nu era necesar, deoarece se prezumă că autoritatea de control a avut acces la acestea.

V. Activitățile desfășurate de S.R.I. la dispoziția organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești

Ulterior declasificării protocoalelor de cooperare, spațiul public a fost invadat de numeroase speculații legate de „imixtiunea” organelor de informații în ancheta penală, culminând cu vehicularea prezumției generalizate, nefondate de niciun document legal sau dovadă, că acestea ar fi efectuat chiar acte de urmărire penală. Subsecvent acestor „rumori juridice”, au existat inculpați în dosare instrumentate în special de Direcția Națională Anticorupție care au solicitat anularea tuturor mijloacelor de probă obținute prin implementarea metodelor de supraveghere tehnică cu suport tehnic din partea Serviciului Român de Informații.

Pentru a facilita înțelegerea exactă de către opinia publică a modului de funcționare a acestor proceduri, denumite în limbajul comun „de ascultare”, învederăm că, în concret, activitatea de punere în executare a autorizațiilor/ mandatelor de supraveghere tehnică emise în prealabil de către un judecător se materializa, sub imperiul dispozițiilor legale criticate de Curtea Constituțională, prin înaintarea către S.R.I. a autorizațiilor însoțite de suportți optici înseriați în prealabil la o unitate de Parchet, urmată de acordarea de către S.R.I. a **sprijinului tehnic constând** în înregistrarea convorbirilor pe acești suportți.

Înregistrările comunicațiilor telefonice erau realizate, **din punct de vedere tehnic**, de ofițeri din cadrul S.R.I., **care asigurau suportul logistic**, iar actele procedurale de redare a acestor convorbiri și comunicări telefonice, respectiv **procesele-verbale, erau întocmite de către ofițerii de poliție judiciară**, în baza solicitărilor și ordonanțelor de delegare emise de procurorul de caz, după ce în prealabil aceștia desfășurau activitatea de ascultare a suportților optici.

Este de menționat, în privința criticilor aduse procedurii probatorii al supravegherii tehnice puse în executare cu suportul tehnic al S.R.I., că, până la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, a Deciziei Curții Constituționale nr. 51/2016, mijloacele de probă obținute în acest mod, materializate în procesele-verbale de redare a interceptărilor, erau în perfectă concordanță cu legea procesual penală, neexistând absolut niciun temei pentru anularea lor din această perspectivă. Dispozițiile art. 142 alin. 1 din Codul de procedură penală, invalidate de Curtea Constituțională, potrivit cărora „procurorul pune în executare supravegherea tehnică ori poate dispune ca aceasta să fie efectuată de organul de cercetare penală sau de lucrători specializați din cadrul poliției *ori de alte organe specializate ale statului*”, a fost în vigoare la data dispunerii metodelor speciale de supraveghere tehnică, punerii în executare a supravegherii tehnice, prelungirii acesteia, la data încetării supravegherii tehnice și în toate momentele în care rezultatele supravegherii tehnice au fost valorificate ca mijloace de probă în cauzele penale, până la momentul intervenirii sus menționatei decizii.

În ceea ce privește diferitele susțineri, potrivit cărora S.R.I. ar fi furnizat informații folosite ca probe în dosarul penal, arătăm, dintr-o perspectivă științifică, faptul că **protocoalele se referă exclusiv la activitatea informativ-operativă, cu caracter clasificat (secret), tipică și intrinsecă luptei purtate de orice stat de drept împotriva criminalității, iar nu la acte de urmărire penală, a căror efectuare se circumscrie exclusiv atribuțiilor și funcțiilor exercitate de către procuror și organele de poliție judiciară într-o cauză penală.** De altfel, orice înscris emanând de la S.R.I. are, potrivit art. 45 din Legea nr. 14/1992, caracterul de „secret de stat”, atașarea sau „folosirea” sa într-un dosar penal fiind pe cât de ilegală, pe atât de imposibilă, dată fiind prevederea din același articol potrivit căreia „documentele, datele și informațiile Serviciului Român de Informații pot deveni publice numai după trecerea unei perioade de 40 de ani de la arhivare”.

Potrivit principiului „*necesității de a cunoaște*”, în baza art. 14 din Legea nr. 14/1992, **S.R.I. poate transmite și în prezent informări procurorului de caz, cu caracter secret, destinate exclusiv acestuia și având caracter de informații clasificate, pe baza cărora procurorul poate creiona, în mod independent, un plan de anchetă privind persoane sau numere de telefon ce pot face obiectul supravegherii tehnice și cu privire la care va solicita judecătorului, dacă va considera oportun în economia anchetei, emiterea unor autorizații.**

Raportat la intens mediatizatele efecte ale **Protocolului S.R.I. – P.I.C.C.J.**, declassificat la 29.03.2018, observăm că la art. 2 se prevede că *„Părțile cooperează, potrivit competențelor și atribuțiilor prevăzute de lege, în activitatea de **valorificare a informațiilor** din domeniul prevenirii și combaterii infracțiunilor împotriva securității naționale, a actelor de terorism, infracțiunilor ce au corespondent în amenințările la adresa securității naționale și a altor infracțiuni grave, potrivit legii”*.

Este important de subliniat că, în ceea ce privește alegațiile de efectuare de către organele S.R.I. a unor acte, nepermise, de urmărire penală, capitolul III (art. 32- 38) al protocolului detaliază modalitatea în care procurorul poate solicita efectuarea unor „verificări tehnice” prealabile punerii în executare a mandatelor de supraveghere tehnică, desprinzându-se, în mod clar, ideea că autorizația fusese deja emisă de judecător, în temeiul său, procurorul urmând a efectua către S.R.I. o solicitare scrisă, catalogată „secret de serviciu”, ce detalia modalitatea de transmitere și transcriere a rezultatelor obținute. *Nimic din aceste prevederi nu poate contura concluzia potrivit căreia activitatea „tehnică” de punere în executare a unei autorizații judecătorești, de redare și transcriere a comunicațiilor, ar fi de natură a se circumscrie unui act procedural penal.*

În legătură cu obiectul prevăzut la art. 3 lit. g, respectiv **„constituirea de echipe operative comune care să acționeze în baza unor planuri de acțiune pentru exercitarea competențelor specifice ale părților, în vederea documentării faptelor prevăzute la art. 2”**, coroborat cu art. 22 *„în cauze complexe, cooperarea efectivă se realizează pe baza unor planuri comune, aprobate de conducerea celor două instituții, cu precizarea sarcinilor ce revin fiecărei părți”*, denunțate public ca **faimoasele „echipe comune de anchetă”**, se presupune că ele constau în punerea la dispoziția procurorului (ca decident independent) a expertizei tehnice a specialiștilor S.R.I. (ingineri, electroniști, informaticieni), care îi prezentau celui dintâi alternativele viabile de implementare a supravegherii tehnice și plaja opțiunilor aplicabile (înregistrare video, localizare GPS, acces sistem informatic etc.), raportat la specificitatea fiecărui caz în parte, avându-se în vedere că la acel moment Codul de procedură penală nu reglementa distinct varietatea metodelor de supraveghere.

Într-un raport independent întocmit de Agenția Uniunii Europene pentru Drepturi Fundamentale⁴, s-a consemnat că *„lipsa de expertiză în domeniul informațiilor clasificate și al chestiunilor tehnice este, de asemenea, o problemă, atât pentru actorii judiciari, cât și non-judiciari. În context judiciar, statele membre au găsit mai multe căi pentru a rezolva această problemă, incluzând dezvoltarea de proceduri alternative contradictorii pentru a permite utilizarea de informații clasificate, crearea de mecanisme de cooperare, incluzând serviciile de informații, pentru a depăși lipsa de expertiză, și înființarea de entități quasi-judiciare”*.

Spre exemplu, succesul FBI (*Biroul Federal de Investigații*, agenție federală de investigații aparținând Departamentului de Justiție al Statelor Unite ale Americii) în combaterea corupției se datorează, în mare parte, cooperării și coordonării agențiilor federale, statale și locale de combatere a corupției. Aceste parteneriate includ, fără ca enumerarea să fie limitativă, Departamentul de Justiție, agențiile din cadrul birourilor

⁴ A se vedea European Union Agency for Fundamental Rights, **Surveillance by intelligence services: fundamental rights safeguards and remedies in the EU**, Volume II: field perspectives and legal update, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017, p. 10.

Inspectoratului General, organele federale, statale și locale de reglementare în materie de investigații, procurorii statali și locali.⁵

O altă prevedere a înțelegerii ce a stârnit critici aprinse constă în dispozițiile art. 6, respectiv obligația unității de Parchet de a comunica în termen de 60 de zile de la data înregistrării transmiterii unei informări sau sesizări, modul de valorificare a acesteia.

Conținutul prevederii se rezumă în esența sa la o simplă solicitare administrativă, fiind evident din modul de formulare că sensul „interogării” este pur statistic, destinat cuantificării indicatorului de „valorificare a informației”, constituit în însuși scopul activității instituției. Precum în cazul precedentului articol, **distorsionarea mediatică a exacerbat sensul textului, nimic din substanța sa nefurnizând indicii care să contureze concluzia că procurorului i se dau indicații procedurale de soluționare a dosarului într-un anumit sens, ci că i se solicită să confirme sau infirme aptitudinea calitativă a informației.**

Reiterăm, așadar, faptul că singura linie directoare și substanța protocoalelor încheiate de-a lungul timpului între S.R.I. și P.I.C.C.J. au avut exclusiv rolul de a trasa cadrul administrativ al furnizării de informații, pe care se prezumă că procurorul a obiectivat-o ulterior în propriul său plan de anchetă, independent. Dacă ancheta a condus, uneori, la necesitatea solicitării unor autorizații de supraveghere tehnică, S.R.I. a avut obligația de a furniza, cum am arătat anterior, suportul tehnic necesar exclusiv punerii în executare, respectiv furnizarea infrastructurii necesare interceptării comunicațiilor, în calitatea sa de autoritate națională în domeniul realizării interceptărilor, prin prisma gestionării în exclusivitate a Centrului Național de Interceptare a Comunicațiilor.

De altfel, în Raportul nr. XXVI/90//15.10.2008, Comisia Comună parlamentară de anchetă pentru verificarea informațiilor furnizate cu privire la interceptarea comunicațiilor a constatat, la acea vreme, că Serviciul Român de Informații este singura instituție abilitată legal ce are în dotare aparatură tehnică specializată destinată interceptării comunicațiilor în scopul culegerii, verificării și expertizării informațiilor. Pentru a-și putea îndeplini atribuțiile legale, Comisia a constatat că S.R.I. a realizat un sistem tehnic de interceptare a comunicațiilor utilizat în baza autorizațiilor obținute conform legii, atât pentru necesități proprii, cât și pentru structurile informative ale Ministerului Apărării, Serviciului de Informații Externe, Serviciului de Protecție și Pază, Ministerului Internelor și Reformei Administrative și Ministerului Justiției.

Se reține, de aceeași Comisie, că instituțiile abilitate de lege să solicite și să obțină autorizații de interceptare a comunicațiilor au apelat exclusiv la S.R.I. pentru efectuarea operațiunilor tehnice punerii lor în aplicare, Serviciul Român de

⁵ A se vedea, pentru amănunte, pagina web <https://www.fbi.gov/investigate/public-corruption> [ultima accesare 02.10.2018]. Protocoalele de colaborare încheiate cu serviciile de informații nu reprezintă o creație românească, fiind întâlnite și în spațiul est european, în societăți de tranziție, cu o corupție endemică. Spre exemplu, la 11 noiembrie 2013, un **Memorandum de luptă împotriva infracțiunilor de corupție** a fost semnat între Parchetul General, Ministerul Afacerilor Interne și Serviciul de Informații din Albania, textul său fiind accesibil la pagina web http://www.pp.gov.al/web/memorandum_pp_mpb_shish_857.pdf [ultima accesare 02.10.2018]. Un **Memorandum de cooperare instituțională în privința prevenirii spălării banilor** fusese încheiat, încă din anul 2002, între Parchetul General, Ministerul Afacerilor Interne, Banca Națională, Ministerul Finanțelor și Serviciul de Informații din Albania, textul său fiind accesibil la pagina web <http://www.fint.gov.al/doc/Memorandum%20i%20Mirekuptimit%20Nderinstitucional.pdf> [ultima accesare 02.10.2018].

Informații fiind desemnat prin Hotărârea nr. 0068/2002 a Consiliului Suprem de Apărare a Țării ca autoritate națională în domeniul realizării interceptării comunicațiilor și a relațiilor cu operatorii de comunicații.

În concluziile aceluiași raport se arată că DNA (structura centrală) și DGIPI din cadrul MAI dispun doar de stații de lucru (sisteme de calculatoare) care permit doar transcrierea convorbirilor interceptate de către sistemul gestionat de Serviciul Român de Informații.

Este lesne de imaginat că această situație a impus necesități logistice ținând de desfășurarea în condiții optime a activităților de urmărire penală, imposibil de satisfăcut în lipsa „racordării” la resursele tehnice ale S.R.I., activitate ce necesita în mod firesc o reglementare operațională prin încheierea unor protocoale de colaborare, ceea ce s-a și materializat în prevederile sus menționatului protocol, a se vedea articolele 39-45, statuând exact faptul că „sprijinul tehnic constă în transmiterea semnalului, managementul și întreținerea echipamentelor de transmitere a semnalului, de la centrele de interceptare ale Serviciului spre spațiile destinate Direcției”.

În condițiile în care protocoalele vizau infracțiuni diverse (nu doar de corupție, ci și de criminalitate organizată și terorism), este de notorietate tehnico-juridică imposibilitatea logistică în care a fost plasat Ministerul Public, care, fără a beneficia de finanțare complementară amputării unei importante componente operative a activității sale, se putea confrunta cu incapacitatea preîntâmpinării unor acțiuni criminale de mare violență, susceptibile de a aduce atingere dreptului fundamental la viață. Or, „anularea” protocoalelor și a „efectelor” acestora ar avea efecte generale, asupra tuturor infracțiunilor.

Spre exemplu, după această „Teorie a conspirației Statului Paralel”, s-a ajuns să se susțină că este necesară o „lege de reparare a nedreptăților” pentru ca o persoană să fie achitată prin efectul legii, doar pentru ca descoperirea faptei penale a fost făcută de către S.R.I. (fie și accidental, în legătură cu alte fapte) și semnalată parchetului în virtutea legii și a protocolului, fără a mai conta dacă descoperirea se putea face și fără S.R.I., poate cu o mică întârziere, direct de către procuror sau poliția judiciară, fără a conta ca probele au fost legal administrate, că infracțiunea este una dintre cele mai grave, ca victimele acesteia nu ar mai putea obține satisfacție echitabilă șamd.

Într-o societate măcinată de corupție este necesară creșterea capacității instituționale de luptă împotriva corupției, inclusiv pentru recuperarea prejudiciilor, care descurajează fenomenul.

Evident, susținem ca variantă optimă, cu eficiență maximă și ample garanții procedurale, înzestrarea unităților de parchet cu echipament și personal de natură a susține toate activitățile tehnice, astfel încât să nu fie nevoie de nicio operațiune din partea S.R.I., însă această decizie nu a aparținut magistraturii.

În niciun caz, un atare context nu poate fi folosit de decidentul politic, care a avut și atribuția de control asupra activității S.R.I. prin Comisia parlamentară permanentă, ca unic pretext pentru a promova proiecte legislative care să zădărnicească lupta împotriva corupției sau a infracționalității, în general, în condițiile în care legislația prevede suficiente remedii pentru a sancționa eventualele abuzuri în cazuri izolate, astfel cum vom arăta în continuare.

VI. Remedii juridice pentru cazurile individuale în care activitățile desfășurate efectiv, în contextul protocoalelor de cooperare, ar fi depășit cadrul legal

Încercarea de distorsionare a conținutului protocolului încheiat de S.R.I. cu P.I.C.C.J. în direcția invocării generalizate, în toate cauzele penale, a necompetenței funcționale a organelor de informații în efectuarea urmăririi penale, sancționabilă cu nulitatea absolută și cu consecința excluderii tuturor probelor obținute în acest context, este lipsită de fundament juridic și trebuie combătută inclusiv prin prisma atingerii aduse înseși securității raporturilor juridice ce au fundamentat, la un moment dat, condamnări penale, ce nu mai pot fi repuse în discuție prin artificii nelegale și de natură a contraveni jurisprudenței CEDO (a se vedea condamnările împotriva Statului român pentru exercitarea în trecut a recursului în anulare de Procurorul General al României).

Conform aparenței în fapt și în drept, ce trebuie respectată până la o decizie contrară a unei autorități competente, protocoalele de cooperare încheiate de Ministerul Public și Serviciul Român de Informații nu au modificat acte normative, nu au adăugat la lege și nici nu sunt contrare dispozițiilor legale, acestea fiind documente interne care preiau și operaționalizează dispoziții din mai multe acte normative, clarificând pașii de urmat cu ocazia punerii în executare a legislației primare și secundare.

Jurisprudența recentă, atât în materie civilă, cât și în materie penală, a statuat că protocoalele de cooperare P.I.C.C.J. - S.R.I. nu sunt acte administrative de natură normativă; drept urmare, nu produc efecte față de alte persoane, fiind doar înscrisuri de organizare internă a unor instituții.

Într-o cauză recentă a Tribunalului București, în dosarul nr. 15884/3/2016, pronunțându-se asupra chestiunii prealabile invocate de părți, prin încheierea din 5 septembrie 2018, instanța a decis că, *"în concret, în speța de față se solicită a se constata că Protocolul încheiat între Serviciul Român de Informații și Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție este un act administrativ de a cărui validitate depinde legalitatea unor probe administrate în cursul urmăririi penale, respectiv interceptările realizate de acest serviciu, ale căror transcrieri se află la dosarul cauzei. Față de argumentele doctrinare expuse anterior, se reține că Protocolul nu îndeplinește condițiile unui act administrativ, respectiv nu a fost emis de autoritatea publică prevăzută de lege. Cele două entități care au participat la încheierea acestui Protocol nu sunt autorități publice în sensul art. 1 alin. 1 din Legea nr.554/2004, ci reprezintă, fiecare în parte, o instituție publică care nu este similară cu noțiunea de autoritate publică definită de Legea contenciosului administrativ. Ca atare, chestiunea invocată în apărare, este apreciată de Tribunal ca excedând dispozițiilor art. 52 C.pr.pen., întrucât nu reprezintă o chestiune prealabilă de a cărei soluționare depinde fondul cauzei"*.

Soluția prezentată anterior este concordantă cu jurisprudența constantă a instanței supreme. Spre exemplu, Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția de Contencios Administrativ și Fiscal, prin decizia nr. 4257 din 12 noiembrie 2014, definitivă, a apreciat că **un protocol încheiat în baza colaborării a două autorități publice nu reprezintă act administrativ**, în sensul prevăzut de art. 2 lit. c) din Legea nr. 554/2004, nefiind un act administrativ unilateral cu caracter individual sau normativ emis de o autoritate publică, în regim de putere publică, în vederea organizării legii sau a executării în concret a legii, care dă naștere, modifică sau stinge raporturi juridice.

Raportat la susținerile formulate în dosarele penale, din ce în ce mai frecvente, de anulare a unor asemenea mijloace de probă, Înalta Curte de Casație și Justiție a stabilit, prin sentința nr. 292/11.05.2018 (nedefinitivă), că „*activitățile de supraveghere tehnică realizate în baza unui mandat de siguranță națională (emis în condițiile art. 14-21 din Legea nr.51/1991) nu intră sub incidența efectelor acestei decizii, având în vedere atât sediul reglementării (legea specială și Codul de procedură penală), cât și obiectul acestor activități care nu vizează sfera investigațiilor penale la care se face referire în cuprinsul paragrafului 34, ci o instrucție penală justificată de apărarea securității naționale*”.

Prin aceeași hotărâre, Înalta Curte de Casație și Justiție a arătat că efectele Deciziei nr. 51/2016 a Curții Constituționale se referă la măsurile de supraveghere tehnică dispuse în baza actualului Cod de procedură penală și nu pot fi extinse și asupra dispozițiilor statuând în aceeași materie din codul anterior, norme penale prezumate constituționale și apreciate ca atare de către instanța de contencios constituțional în mai multe decizii, în caz contrar demersul conducând la nesocotirea principiului instituit de art. 147 alin. 4 din Constituție și acordării unor valențe mai largi efectelor deciziei sub aspectul întinderii lor în timp decât cele ale abrogării normei.

Deopotrivă, Înalta Curte de Casație și Justiție a reținut că efectele Deciziei nr. 51/2016 pot fi invocate și analizate și în cauzele aflate în curs de judecată la momentul publicării acesteia în Monitorul Oficial, chiar dacă a fost depășită etapa camerei preliminare, arătându-se că în doctrină s-a apreciat a fi respectat principiul neretroactivității și în cazul în care decizia de constatare a neconstituționalității s-ar aplica proceselor în curs, întrucât o instanță învestită cu soluționarea cauzei nu poate face abstracție de efectele declarării neconstituționale a unui text legal (Decizia pronunțată în recurs în interesul legii nr. 477/2012 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Secțiunile Unite, publicată în M.Of., Partea I, nr. 761 din 15.10.2012).

În concluzie, Înalta Curte de Casație și Justiție a reținut că orice activități de supraveghere tehnică realizate de alte organe decât cele de urmărire penală sunt sancționate cu nulitatea relativă, în raport de succesiunea în timp a Deciziilor Curții Constituționale nr. 51/2016 și nr. 302/2017 și prezumția de constituționalitate a oricărei dispoziții legale, impunându-se analizarea condiției suplimentare a producerii unei vătămări a drepturilor părților ori ale altor subiecți procesuali principali și respectiv a posibilității înlăturării vătămării altfel decât prin desființarea actului.

Prin această hotărâre, Înalta Curte de Casație și Justiție consfințește, astfel, principiul aprecierii suverane a instanțelor de judecată asupra unor posibile încălcări ale dispozițiilor legale survenite cu ocazia punerii în executare a procedeele probatorii ale supravegherii tehnice, aprecierea coroborării lor cu alte elemente probatorii și relevanța acestora în susținerea acuzațiilor aduse inculpaților.

De altfel, prin Decizia nr. 54/2009 a Curții Constituționale, s-a statuat cu privire la neconstituționalitatea unor prevederi ce eludau aprecierea autorităților judiciare în materia probelor, impunând o constatare automată a acestora, Curtea reținând că *”această reglementare, împreună cu dispozițiile anterioare prin care se instituie nulitatea absolută a mijloacelor de probă și a actelor procesuale obținute cu nerespectarea strictă a dispozițiilor legale, nu disting între cele două tipuri de nulități, după cum vătămarea produsă poate fi înlăturată numai prin anularea actului procesual ori vătămarea este de formă sau neînsemnată, putând fi remediată de instanță sau de procuror. Nulitatea se*

constată printr-o hotărâre judecătorească, la cererea unei părți vătămate, în cadrul unor dezbateri contradictorii, prin administrare de probe și cu dreptul de a apela la controlul judiciar prin căile de atac instituite de lege. **Nici rezoluția procurorului, nici încheierea instanței nu pot constata nulitatea unor mijloace de probă, care, deși pot avea anumite imperfecțiuni și pot fi obținute fără respectarea strictă a regulilor specifice, sunt esențiale sub aspectul conținutului probator. Numai instanțele judecătorești, urmând o procedură specifică, pot constata nulitatea unor asemenea acte juridice ce pot fi și mijloace de probă.** Procesul deliberării judecătorului sau procurorului implică analiza critică și comparativă a probelor administrate și exclude procesul de anulare a unor mijloace de probă sau scoaterea de la dosar a acestora prin eludarea controlului judiciar și a procesului de apreciere a acestora” (s.n.).

În măsura în care există cazuri izolate de magistrați care au încălcat obligația de independență și imparțialitate, care au încălcat normele de procedură penală, interdicția din statutul profesiei de a nu colabora cu serviciile secrete (în sensul de interferare, conlucrare, conjugare a eforturilor în scopuri ilicite) etc., aceștia suportă răspunderea penală, disciplinară sau materială, din acest punct de vedere fiind indiferent că astfel de abateri au fost ocazionate de un protocol de cooperare sau nu. În niciun caz, însă, nu poate fi acceptat un discurs generalizator, prin care se aruncă anatema asupra întregului sistem judiciar.

VI. Jurisprudența CEDO în cazurile în care s-a constatat nelegalitatea interceptărilor telefonice, iar nu și încălcarea dreptului la un proces echitabil, prin utilizarea lor alături de alte probe în procesul penal

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat în mai multe cauze împotriva României că, deși a existat o încălcare a art. 8 din Convenție, din cauza cadrului legislativ care nu prevedea garanții în materie de interceptare și de transcriere a convorbirilor, de arhivare a datelor relevante și de distrugere a celor care nu sunt relevante, nu a existat și o încălcare a dreptului la un proces echitabil prin folosirea probelor astfel obținute:

• Cauza Dumitru Popescu c. României nr. 2, cererea nr. 71.525/01, hotărârea din 26 aprilie 2007

„2. Asupra utilizării, de către instanțele naționale, a transcrierilor convorbirilor telefonice interceptate [...]

109. Curtea reliefează că nelegalitatea ascultărilor convorbirilor telefonice invocată de reclamant în fața judecătorilor naționali se raportează exclusiv la încălcarea prevederilor naționale legale, ca urmare a lipsei autorizației parchetului care să-l vizeze personal pe reclamant și a transcrierii integrale a convorbirilor interceptate de servicii speciale. Reclamantul nu a negat niciodată conținutul înregistrărilor în litigiu și nici nu le-a contestat autenticitatea, nici în fața instanțelor naționale (a se vedea, *per a contrario*, *Schenk*, § 47) și nici măcar în fața Curții. [...]

110. În cele din urmă, Curtea constată că, în materie de probațiune, dreptul procesual român prevede că probele nu au valoare prestabilită și nu sunt ierarhizate, forța lor probantă depinzând de intima convingere a judecătorilor în ceea ce privește ansamblul probelor administrate, fără să existe, așadar, prezumția de preeminență a unei probe față de alta. Ea consideră că în cauza de față trebuie acordată importanță

faptului că înregistrările în litigiu nu au constituit singurul mijloc de probă supus aprecierii suverane a judecătorilor [a se vedea, mutatis mutandis, *Schenk*, §§ 47 și 48; *Turquin împotriva Franței*, nr. 43.467/98 (dec.), 24 ianuarie 2002]. Într-adevăr, Tribunalul Militar Teritorial București și instanțele superioare au coroborat înregistrările cu alte mijloace de probă, precum declarațiile coinculpaților, mărturiile agenților însărcinați cu securitatea aeroportului Otopeni și procesele-verbale de confruntare, de reconstituire și de percheziție, elemente printre care înregistrările litigioase au contat, desigur, la luarea deciziei judecătorilor naționali de a-l condamna pe reclamant, însă fără ca ele să fi constituit elementul unic ce le-a creat convingerea intimă cu privire la vinovăția acestuia.

111. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că utilizarea înregistrărilor în litigiu ca probă în procesul de convingere intimă a judecătorilor naționali nu l-a privat pe reclamant de un proces echitabil și, așadar, nu a încălcat art. 6 par. 1 din Convenție.”

• ***Cauza Viorel Burzo c. României, cererile nr. 75109/01 și 12639/02, hotărârea din 30 iunie 2009***

”141. Curtea consideră că, în speță, trebuie să se acorde importanță circumstanței conform căreia înregistrarea în litigiu nu a reprezentat singurul mijloc de probă supus aprecierii suverane a judecătorilor [a se vedea, *Dumitru Popescu (nr. 2)*, pct. 110]. În fapt, parchetul și instanțele superioare au comparat înregistrarea cu alte elemente de probă, precum declarațiile martorilor, procesul-verbal de percheziție, o expertiză criminalistică și alte elemente, dintre care înregistrarea în litigiu a contat, bineînțeles, în decizia instanțelor naționale de a-l condamna pe reclamant, dar fără a constitui totuși elementul unic care a stat la baza convingerii lor cu privire la vinovăția acestuia. În plus, reclamantul a avut posibilitatea să ceară ca G.L. să fie audiat cu privire la esențialul declarațiilor sale în fața Curții Supreme de Justiție. În plus, Curtea Supremă și-a întemeiat hotărârea pe mărturia reclamantului din timpul instrumentării cauzei penale, după ce și-a motivat alegerea de a prefera această declarație și nu pe cea făcută în etapa judecării. În ceea ce privește elementele furnizate, nimic nu conduce la concluzia că aprecierea acestora de către Curtea Supremă a fost arbitrară sau că drepturile apărării reclamantului nu au fost respectate suficient.

142. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că folosirea înregistrării în litigiu ca probă a acuzării nu l-a privat pe reclamant de un proces echitabil. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat și trebuie respins în temeiul art. 35 par. 3 și 4 din Convenție.”

• ***Cauza Ulariu c. României, cererea nr. 19267/05, hotărârea din 19 noiembrie 2013***

„66. Reclamantul se plânge că a fost condamnat pe baza mijloacelor de probă care nu fuseseră obținute în mod legal în temeiul dreptului intern. În special, acesta consideră că înregistrările nu puteau fi utilizate ca probă în măsura în care ele fuseseră autorizate și efectuate în timpul actelor premergătoare și nu după începerea urmăririi penale. [...]

69. În speță, reclamantul pretinde mai ales că înregistrările convorbirilor sale și transcrierile acestora nu puteau să constituie probe obținute legal conform dreptului intern, pe motiv că acestea fuseseră autorizate și efectuate în timpul anchetei preliminare și nu după începerea urmăririi penale împotriva persoanei interesate. Or, Curtea constată că instanțele naționale au răspuns la argumentul reclamantului, interpretând dispozițiile Codului de procedură penală aplicabile în speță (a se vedea

Niculescu, pct. 123). În plus, reclamantul a avut posibilitatea de a asculta înregistrările în speță în timpul procedurii de primă instanță și de a verifica exactitatea transcrierilor. El nu a contestat realitatea acestor convorbiri nici autenticitatea conținutului lor (a se vedea, *a contrario*, *Schenk împotriva Elveției*, 12 iulie 1988, pct. 47).

70. În fine, Curtea arată că în materie de probe, dreptul procedural român prevede că probele nu au valoare prestabilită și nu sunt ierarhizate [*Dumitru Popescu (nr. 2)*, citată anterior, pct. 110]. Aceasta consideră că, în speță, este necesar să se acorde importanță faptului că înregistrările în litigiu nu au constituit singurul mijloc de probă supus aprecierii suverane a judecătorilor. În fapt, parchetul și instanțele interne au comparat înregistrările cu alte elemente de probă, precum declarațiile martorilor, astfel încât aceste înregistrări nu au constituit elementul unic care a stat la baza convingerii lor personale cu privire la vinovăția reclamantului. De asemenea, reclamantul a avut posibilitatea de a-i interoga pe T.C., L.S. și L.M.

71. Având în vedere elementele menționate anterior, Curtea consideră că folosirea înregistrărilor în litigiu ca probă a acuzației nu l-a privat pe reclamant de un proces echitabil. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat și trebuie respins în conformitate cu art. 35 par. 3 lit. a) și art. 35 par. 4 din Convenție”.

VI. Neconstituționalitatea dispozițiilor legale care ar introduce posibilitatea revizuirii unor hotărâri judecătorești definitive pentru simplul fapt al referirii în actele dosarului la activități din sfera protocolului de cooperare

Prin Decizia nr. 126 din 3 martie 2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.88 alin. (2) lit.d), art.452 alin.(1), art. 453 alin. (1) lit.f), precum și ale art.459 alin.(2) din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial nr.185 din 11.03.2016, Curtea Constituțională (în compunerea căreia se regăsea și actualul ministru al justiției) a statuat următoarele:

„25. [...] În privința cauzelor care nu se află pe rolul instanțelor judecătorești la momentul publicării deciziei de admitere a Curții, fiind vorba despre un raport juridic epuizat — *facta praeterita*, Curtea reține că partea nu mai poate solicita aplicarea deciziei de admitere, întrucât decizia de admitere a Curții nu poate constitui temei legal pentru o acțiune în justiție, în caz contrar consecința fiind extinderea efectelor deciziei Curții pentru trecut. [...]

27. În schimb, Curtea reține că, *în ceea ce privește cauzele soluționate până la publicarea deciziei Curții Constituționale și în care nu a fost dispusă sesizarea Curții Constituționale cu o excepție având ca obiect o dispoziție dintr-o lege sau ordonanță declarată neconstituțională, acestea reprezintă o facta praeterita, de vreme ce cauza a fost definitiv și irevocabil soluționată. Curtea reține că, din momentul introducerii cererii în instanță și până la soluționarea definitivă a cauzei, norma incidentă a beneficiat de o prezumție de constituționalitate, care nu a fost răsturnată decât ulterior pronunțării hotărârii prin care s-a tranșat în mod definitiv litigiul. Așa încât Curtea constată că incidența deciziei de admitere a instanței de contencios constituțional într-o atare cauză ar echivala cu atribuirea de efecte ex tunc actului jurisdicțional al Curții, cu încălcarea dispozițiilor art.147 alin.(4) din Legea fundamentală, și ar nega, în mod nepermis, autoritatea de lucru judecat care este atașată hotărârilor judecătorești definitive. [...]*

30. În continuare, Curtea reține că *activitatea desfășurată în ciclul ordinar al procesului penal, în măsura în care a fost legală și temeinică, se finalizează cu*

pronunțarea unei hotărâri penale definitive în care faptele reținute exprimă adevărul, iar legea penală și legea civilă au fost aplicate corect. Practica învederează însă și cazuri de hotărâri definitive, având autoritate de lucru judecat, care cuprind grave erori de fapt și de drept ce pot să persiste și în căile ordinare de atac și, cu atât mai mult, dacă nu au fost exercitate căile de atac ordinare. Într-o astfel de ipoteză rezidă rațiunea pentru care legiuitorul a instituit căile de atac extraordinare, ca mijloace procesual penale de desființare a hotărârilor cu autoritate de lucru judecat, dar care nu corespund legii și adevărului. Instituirea unor astfel de mijloace procesuale aduce atingere autorității de lucru judecat, așadar stabilității hotărârilor judecătorești definitive, menite a da încredere în activitatea justiției, însă numai în cazurile și în condițiile strict reglementate de legiuitor, în vederea restabilirii ordinii juridice. Așa încât, având în vedere efectele exercitării căilor extraordinare de atac asupra hotărârilor judecătorești care reprezintă actul final și de dispoziție al instanței prin care se soluționează cu autoritate de lucru judecat cauza, Curtea reține că opțiunea legiuitorului în reglementarea unei căi de atac ce urmărește reformarea unei hotărâri judecătorești trebuie să se realizeze în limite constituționale” (s.n.).

Rezultă din aceste principii că reglementarea unui caz de revizuire a hotărârilor judecătorești în materie penală nu poate avea efect retroactiv, în sensul de a fi vizate cauzele judecate definitiv. Regula *mitior lex* privește exclusiv normele dreptului penal substanțial, iar nu și normele de drept procesul penal.

VI. Imposibilitatea de a reglementa legal o „reparație” pe calea amnistiei și grațierii colective

Conform art. 152 din Codul penal (“Efectele amnistiei”), amnistia înlătură răspunderea penală pentru infracțiunea săvârșită. Dacă intervine după condamnare, ea înlătură și executarea pedepsei pronunțate, precum și celelalte consecințe ale condamnării. Amenda încasată anterior amnistiei nu se restituie. Amnistia nu are efecte asupra măsurilor de siguranță și asupra drepturilor persoanei vătămate. Amnistia trebuie să urmărească însă același scop pe care îl urmărește și aplicarea și executarea pedepsei, adoptarea unei astfel de măsuri având un caracter excepțional.

Conform art. 160 din Codul penal (“Efectele grațierii”), grațierea are ca efect înlăturarea, în totul sau în parte, a executării pedepsei ori comutarea acesteia în alta mai ușoară. Grațierea nu are efecte asupra pedepselor complementare și măsurilor educative neprivative de libertate, în afară de cazul când se dispune altfel prin actul de grațiere. Grațierea nu are efect asupra măsurilor de siguranță și asupra drepturilor persoanei vătămate. Grațierea nu are efecte asupra pedepselor a căror executare este suspendată sub supraveghere, în afară de cazul în care se dispune altfel prin actul de grațiere.

Potrivit art. 12 din Legea nr. 546/2002 privind grațierea și procedura acordării grațierii, „grațierea colectivă se acordă unui număr de persoane pentru condamnări determinate prin cuantumul pedepselor sau prin infracțiunile pentru care au fost pronunțate”. Prin urmare, legea nu permite stabilirea beneficiarilor grațierii colective în funcție de circumstanțe factuale precum existența unor protocoale de cooperare, ci numai în funcție de criterii generale strict stabilite: categorii de infracțiuni și cuantumul pedepsei.

Așadar, adoptarea unui act de amnistie sau grațiere colectivă trebuie să aibă la bază tot rațiuni care privesc interesele generale ale societății, iar nu ale unor persoane particulare.⁶ În motivarea unei opinii separate a unei Decizii a Curții Constituționale a României⁷, profesorul Costică Bulai, care era judecător al Curții Constituționale la momentul respectiv, arăta că „nu există un drept constituțional la grațiere, ci doar un drept al Parlamentului de a acorda, prin lege organică, amnistia sau grațierea colectivă, ca măsuri excepționale determinate de rațiuni de politică penală și avându-se în vedere interesele generale ale societății, iar nu interesele indivizilor care beneficiază de aceste măsuri”.

Comisia Europeană a tras un prim semnal de alarmă cu privire la situația din România, prin Raportul de țară MCV din anul 2015⁸, în care s-a consemnat că „respingerea de către Parlament, în luna noiembrie 2014, a legii de amnistie a dat un semnal pozitiv, deoarece a demonstrat opoziția față de o lege care ar fi avut ca efect imacularea indivizilor care au fost condamnați pentru infracțiuni de corupție. Totodată, faptul că, după nici o săptămână de la acest vot, un nou proiect de lege privind amnistia colectivă a fost scos din sertare în Parlament dovedește că această problemă nu este închisă”.

VII. Concluzii

În esență, pe baza datelor disponibile în prezent în spațiul public, apreciem că nu se poate profita de echivocul intens promovat mediatic al „caracterului nelegal” al protocolului S.R.I. – P.I.C.C.J., pentru a se anula toate eforturile justiției penale din ultimii ani, în măsura în care nu se dovedește existența unor reale probleme de fond, pentru care există, oricum, remedii legale în cazurile individuale.

În situația unei suspiciuni rezonabile de încălcare a competenței funcționale în efectuarea urmăririi penale, verificarea legalității administrării probelor este de competența exclusivă a instanțelor de judecată în materie penală, având în vedere că toți magistrații au drept de acces la informații clasificate, iar avocatului inculpatului i se poate acorda acest acces la cerere.

Învederăm că există necesitatea concretă a temperării unei adevărate isterii publice pe această temă, susceptibilă de a se concretiza în presiune directă asupra instanțelor de judecată, spre exemplu, pentru a dispune soluții de achitare a tuturor infractorilor descoperiți în urma unor informații comunicate de S.R.I..

O intervenție a legislativului în acest domeniu, generată exclusiv și nediferențiat doar de acest context al „protocoalelor secrete”, ar aduce grave prejudicii urmăririi penale a multor infracțiuni grave, precum cele de criminalitate organizată sau terorism, deoarece măsurile tehnice executate de S.R.I. la dispoziția parchetelor sau instanțelor de judecată nu au privit numai infracțiunile de corupție, acestea fiind doar cele care au alimentat cel mai tare „Teoria

⁶ V. Dongoroz, Drept penal (reeditarea ediției din 1939), Asociația Română de Științe Penale, București, 2000, p. 578.

⁷ Decizia nr. 86 din 27 februarie 2003 a Curții Constituționale a României, publicată în M.Of., Partea I, nr. 207 din 31 martie 2003.

⁸ Disponibil online la pagina web http://ec.europa.eu/cvm/docs/com_2015_35_fr.pdf [ultima accesare 02.10.2018].

conspirației”, din cauza calității subiecților activi de funcționari publici, înalți funcționari publici sau demnitari.